

DOUĂ TABLOURI

În casa noastră din München avem două tablouri care reprezintă piața Unirii din Timișoara. Ele au fost create de Pompiliu Alămorean, tatăl prietenei mele de școală, Alina, ca desene în cretă în 1988, înainte de răsturnarea regimului Ceaușescu. Primul tablou l-am primit în toamna anului 1988, când am vizitat-o pe Alina după absolvirea liceului. Era cea mai bună prietenă a mea din Timișoara, cu care corespondam de când mi-am părăsit orașul natal.

Bucuria de a ne revedea ne-a făcut atunci să uităm pentru câteva zile de condițiile cumplite care dominau România. În ultimul an înainte de revoluție, care urma să aibă loc la Timișoara în decembrie 1989, criza sistemului comunist atinsese apogeul. Nu se mai găsea nimic în comerț, aprovizionarea cu bunuri de uz zilnic se făcea „pe sub mână”, prin schimb. Dacă chiar era ceva de vânzare, se forma imediat o coadă lungă în fața magazinului. Privind în urmă, sunt încă impresionată de cât de mare a fost ospitalitatea cu care m-au primit prietenii mei în plină sărăcie. Familia Alinei a împărțit rațiile alimentare cu mine. Mama ei, Gabriela, m-a servit pe mine, oaspetele din vest, cu cele mai delicioase feluri de mâncare. M-am simțit vinovată știind că, în timpul vizitei mele scurte, ei consumă mâncarea raționată pentru o lună întreagă. Când mi-am luat rămas bun mi-au mai și dăruit acest minunat desen. A fost înfășurat cu grijă, ascuns între haine, astfel încât să poată fi transportat clandestin

peste frontieră.

Astăzi tabloul împodobește sufrageria noastră, fiind zilnic prezent. Privirea este atrasă către centrul Pieței Unirii, către catedrala și coloana de ciumă care strălucesc în tonuri calde de galben-portocaliu. Celelalte clădiri sunt doar schițate, fapt care subliniază mesajul central al imaginii. Persoanele și trăsurile în nuanțe de maro discret participă doar ca figuranți unui spectacol special. În spatele catedralei arzânde în galben-portocaliu se apropie furtuna care contrastează cromatic printr-un puternic albastru-verzui. E ca un semnal care prevestește furtuna. Mesajul este foarte clar: în vechea și venerabila Timișoară, reprezentată simbolic de Piața Unirii, se pune ceva la cale! Oare artistul Pompiliu a avut presimțirea că regimul Ceaușescu este în cădere? El a creat în 1988 o serie întreagă de tablouri în diferite dimensiuni, dar cu același subiect, piața catedralei în atmosferă de furtună flagrantă/iminentă. Nu eram încă conștientă de dimensiunea istorico-politică a lucrărilor. Un an mai târziu, dictatura Ceaușescu a fost răsturnată la Timișoara. Zeci de mii de oameni au manifestat în fața operei și în alte locuri din oraș. 1.104 persoane au plătit cu viața lor, alte mii au fost rănite când trupele armate au

Privirea este atrasă către centrul Pieții Unirii, către catedrala și coloana de ciumă care strălucesc în tonuri calde de galben-portocaliu

încercat să suprimă protestul. Pompiliu Alămorean a jucat un rol important la Revoluția de la Timișoara și ulterior a devenit primul primar al orașului liber.

Am vizitat orașul meu natal abia zece ani mai târziu. Între timp viața mea se schimbaseră foarte mult. Doi dintre copiii mei, cărora am vrut să le arăt locul meu de baștină, m-au însoțit. Bineînțeles că i-am vizitat cu ei și pe părinții Alinei. Atunci, în 1999, am primit cadou al doilea tablou, care acum se afla în biroul meu. Privitorul are o perspectivă de ansamblu. Catedrala strălucește în același galben-portocaliu cald în partea dreaptă a imaginii. În spatele siluetei lungi de palate, subliniate de dimensiunea lată, se văd nori negri de ploaie. Aceași atmosferă ca înainte de furtună ca în prima imagine, doar dintr-un unghi diferit. Pentru mine noua perspectivă reflectă relația mea schimbată față de Timișoara. Distanța terestră până la orașul copilăriei mele a crescut, dar legătura emoțională cu fostul meu oraș natal este încă la fel de puternică ca în trecut. Între timp Timișoara a devenit o metropolă europeană. Regret că Pompiliu Alămorean, primul primar al Timișoarei libere, nu mai este printre noi ca să aibă parte de această bucurie. Mă bucură nespus însă că spiritul de liberare și cosmopolitismul, pentru care el și mulți alții au luptat, vor rămâne prezente în Timișoara.

Astrid ZIEGLER (banat-tour.de)
Lectorat, Oana GORBĂNESCU

Oare artistul Pompiliu a avut presimțirea că regimul Ceaușescu este în cădere

0 cetate în jocul regilor:

Șoimoș, ca scenă în „Jocul tronurilor” maghiar din perioada Renașterii

Cum să povestești istoria în așa fel încât să fie nu numai înțeleasă de toată lumea, ci să fie și distractivă? Aceasta este o întrebare pe care mi-o pun de mult timp. Încă de la început aș vrea să renunț la informațiile care ar putea diminua interesul asupra fascinantului nostru trecut istoric; n-aș vrea să înșir date și fapte fără sfârșit sau să enumăr detalii lipsite de importanță, pe care cineva le poate căuta cu ușurință, dacă este curios, pe Google.

Haideți să mergem de data aceasta într-un loc care, privit din München, este situat departe, aparent la sfârșitul lumii. Trebuie doar să parcurgem aproximativ 1.000 km în direcția sud-est, până în România, unde pe un deal la poalele Carpaților Occidentali, pe malul nordic al râului Mureș, se poate admira o ruină încărcată de istorie: Castelul Șoimoș. Ca o cireasă pe tort, castelul a fost ridicat la o înălțime de 252 m pe o piatră stâncoasă și a monitorizat, se pare, întreaga vale a Mureșului, care a reprezentat dintotdeauna o cale importantă de transport în Transilvania. Ruinele cetății sunt acum o destinație atractivă și mult frecventată de către excursioniștii care sunt pregătiți să depună efort fizic, deoarece mașina trebuie lăsată la poalele dealului. Cine vrea să ajungă în vârful stâncii abrupte are nevoie de condiție fizică bună și de pantofi antiderapanți. Numeroși vizitatori ajung la ruina Șoimoș și privesc în jur, dar foarte puțini știu ce istorie și ce povestiri sunt ascunse în aceste resturi de fortificație. Eu însămi am urcat pe cărarea pietroasă de nenumărate ori, încă din copilărie, fără să știu exact cât de plin de istorie este pământul pe care trebuia să îmi păstrez cu atenție echilibrul pentru a nu aluneca. La un moment dat am vrut să aflu mai multe despre istoria locului și am dat peste o poveste care are toate ingredientele necesare pentru un thriller istoric. În ea există regi rivali, prințese frumoase, dragoste respinsă, intrigă, trădare, chiar asasinat.

De când a fost construită în Evul Mediu, în secolul al XIII-lea, proprietarii cetății Șoimoș au fost mereu unii dintre cei mai proeminenți și puternici conducători din Europa de Est. Printre aceștia se numără nume precum Karl Robert von Anjou, regele Wladislaus al Poloniei și Ungariei, Iancu de Hunedoara sau Matei Corvin.

Pentru „Jocul Tronurilor” istoric, pe care aș vrea să vi-l spun eu aici, vă voi duce într-o călătorie în timp, în care vom ajunge la momentul palpitant de tranziție de la Evul Mediu la Epoca Modernă.

Scena europeană din prima jumătate a secolului al XVI-lea arată ca tabla unui joc de șah. Avem diverse personalități istorice care, ca figurile din jocul regilor, sunt așezate pe un teren larg care se întinde din Spania până în România de azi și trece mai departe peste Balcani.

Familia cea mai impunătoare și dornică să domine pe scena politică europeană în acele timpuri a fost cea a habsburgilor, care îl aveau ca împărat pe Carol al V-lea, cel ce și-a răspândit vița nobilă din Spania în toată Europa. Potrivit tratatului de moștenire, fratele său, Ferdinand I, care trebuia să-l reprezinte pe împăratul Carol în absență, urma să conducă în est Arhiducatul Austriei, Regatul Boemiei și Regatul Ungariei. Îl voi numi „regele alb” în jocul nostru de șah. S-a căsătorit devreme cu „regina sa albă”, Anna a Ungariei și a Boemiei. Ca fiică de rege, ea a fost una dintre cele mai bune partide din Europa la vremea respectivă.

Prin această uniune se deschide drumul mai multor destine greu încercate de soartă și istorie. În Ungaria apare un adversar puternic: conducătorul Transilvaniei, Ioan Zapolya. Acesta reușește să atragă de partea sa o mare parte din nobilimea maghiară, care nu-l acceptase pe „spaniolul” Ferdinand, și se lasă ales rege. Zapolya mai apăruse în trecut de două ori la curtea regală maghiară și ceruse mâna frumoasei prințese Anna. Odată chiar s-a remarcat într-o luptă de apărare împotriva turcilor, din care el și luptătorii săi au ieșit triumfători. Degeaba! „Regele alb” Ferdinand a primit mâna mult râvnitei moștenitoare, voievodul Transilvaniei, care nu era egal, a plecat cu mâinile goale și a devenit „regele negru” (de mână). Țara Ungară era împărțită în acel moment în două părți.

La început, regele Ferdinand I, avându-l în spate pe fraatele său, Împăratul, pare că are cărțile mai bune, dar apoi apare o mare putere în Balcani, care este atât de glorioasă încât va întoarce roata norocului în favoarea lui Ioan Zapolya. În fruntea a 100.000 de soldați otomani, sultanul Suleyman Magnificul invadează Ungaria, ocupă capitala Buda și asediază chiar și Viena. Chiar dacă cucerirea „mărului de aur” nu le reușește pe deplin, turcii au venit în Ungaria ca să rămână și să reprezinte o a treia putere în stat, care de atunci încolo va fi format din partea regală, vestică, a lui Ferdinand, suveranitatea centrală otomană și zona lui Zapolya în Transilvania. Acesta, ca vasal turcesc, și-a cumpărat autonomia de la Suleyman prin plăți de tribut.

Dar jocul celor doi regi abia acum a început. O altă figură devine în curând activă printre partidele obosite de acum de război. Fratele Georg, viitorul cardinal Martinuzzi, un om al Bisericii și bătrân tovarăș de-al lui Zapolya, acționează ca „nebunul” în jocul de șah, evidențiindu-se ca bun negociator și diplomat. El are inițiativa pentru un tratat de pace: prin Tratatul de la Oradea din 1538 „regele alb” Ferdinand îl acceptă pe „regele negru” pe tronul Ungariei.

Comandantul habsburgic Giovanni Battista Castaldo, care reușește să țină turcii sub control cel puțin o vreme.

În schimb, acesta, nefiind căsătorit și neavând nici un moștenitor, îi va lăsa lui Ferdinand regatul Ungariei ca moștenire după moartea sa.

Pare o afacere bună pentru ambii regi de pe tabla noastră de joc, Ioan primește un împrumut pe viață, regatul Ungar, care se va întoarce într-un final la Ferdinand prin descendenții săi. Regizorul mării epopei maghiare are însă alte planuri cu „jucătorii” noștri. În anul 1539 se întâmplă ceva la care nimeni nu se mai aștepta: Ioan Zapolya, acum în vârstă de peste 50 de ani, se căsătorește cu fiica regelui polonez, frumoasa Isabella Jagiellonica, în vârstă de 20 de ani și care devine astfel „regina neagră” a Ungariei. Îmi imaginez căsătoria scurtă a celor doi ca pe o mare poveste de dragoste și, în același timp, ca pe o mișcare radicală pe tabla de șah. La un an și jumătate după nuntă se întâmplă un miracol încă și mai mare: se naște Johann Sigismund, fiul lui Ioan Zapolya și al tinerei lui soții. Deci avem acum și un mic „prinț negru”. La două săptămâni de la naștere, Ioan Zapolya moare și pe patul de moarte îl numește moștenitor pe fiul său nou-născut, încălcând astfel înțelegerea de la Oradea. Cortina cade, piesa va fi continuată într-o scenă secundară.

Cetatea Falkenstein (ro: „piatra șoimului”), numele german al cetății Șoimoș, va deveni o scenă importantă în lupta pentru tronul Ungariei. Tânăra văduvă Isabella a locuit ca o danaeris Targaryen la Castelul Drachenstein (ro: „piatra balaurilor”) din anul 1541. În loc de balauri, l-a avut pe fiul ei mic Johann Sigismund, hotărât să vegheze asupra moștenirii lăstate de Ioan Zapolya pe patul de moarte fiului ei Johann Sigismund. Dar să nu uităm că ea era, de asemenea, o tânără frumoasă, care ține în mod generos curte, sărbătorește și reprezintă interesele prințului. Isabella își are apartamentele în aripa cetății din Șoimoș rezervată femeilor, chiar și în ruine puteți vedea rămășițele palatului ei renașcentist, cu un balcon construit în fața sa. În informațiile despre Șoimoș se face referire și astăzi la balconul Isabella.

Dar tânăra văduvă nu își petrece timpul numai cu petreceri și chefuri extravagante, ci și adună în jurul său sfetnici de încredere.

De exemplu, pe bătrânul consilier Georg Martinuzzi, care este tutorele lui Sigismund și conduce de facto regatul. Uitându-se cu îngrijorare la ceea ce se întâmplă în cetatea Falkenstein, el menține relațiile diplomatice cu toți principii

(toate fracțiunile), încheie alianțe și măsoară pulsul Europei.

Ocupanții otomani, „ocrotitorii” Isabelei și ai tânărului minor Johann Sigismund, sunt mai puternici ca niciodată și, prin urmare, amenințatori și imprevizibili. Suleyman Magnificul trimite un nou general în joc ca „nebun”: ambițiosul Mehmed Pașa, un fost creștin din Bosnia care a fost smuls din familie și care, datorită abilităților sale extraordinare, a frecventat școala palatului din Istanbul și acum este hotărât să învingă. În 1551 străbate Banatul cu trupele sale ca o furtună și cucerește cetate după cetate.

Acum pentru „echipa Zapolya” devine clar că nu mai pot scăpa de spiritele pe care le-a invocat în trecut. Martinuzzi cere sprijinul Habsburgilor, mai exact „regelui alb” Ferdinand, care din 1530 poartă și coroana romano-germană și îi oferă o nouă înțelegere. În timp ce Mehmed Pașa se afla deja la porțile Lipovei și revendica cetatea, Martinuzzi se oferă să o convingă pe Isabella să renunțe la tron și să cedeze drepturile asupra Ungariei. Totul în schimbul unei alianțe prin căsătorie, în acord cu buna tradiție habsburgică. Johann Sigismund, moștenitorul Transilvaniei și fiul lui

Ioan Zapolya, este logodit cu fiica regelui romano-german Ferdinand. Aflându-se la ananghie și conștientizând că aceasta le este unica salvare în fața amenințării otomane, „văduva neagră” și „regele alb” își întind în sens figurat mâinile. Însă adevăratul mare câștigător pare a fi Martinuzzi, arhitectul acestei alianțe. El se ridică în cele mai înalte funcții bisericești, devine arhiepiscop de Esztergom, ajungând chiar cardinal. Dar cardinalul Martinuzzi joacă un joc dublu. În secret negociază cu sultanul și îi plătește tribut. Vrea doar să câștige timp și să-i oprească pe turci pentru a-l proteja pe Ferdinand sau urmărește alte interese proprii?

La Lipova, comandantul habsburgic Giovanni Battista Castaldo (o nouă figură pe scena istoriei, cavaler alb pe un cal alb) reușește să țină turcii sub control cel puțin o vreme. Cu toate acestea, situația familiei regale este foarte incertă, inamicul otoman este prea puternic. Castaldo află despre pactul secret al lui Martinuzzi cu inamicul și îl acuză în fața regelui Ferdinand de înaltă trădare și îi cere permisiunea ca să îl elimine. Cardinalul Georg Martinuzzi a pariat prea sus. Este atacat pe 17 decembrie 1551 la castelul Winzendorf în Transilvania. Deși luptă cu înfrigurare ca să își salveze viața, este înjunghiat mortal de gardienii lui Castaldo.

Pentru a duce drama la sfârșit, Lipova capitulează și este ocupată definitiv de Mehmed Pașa. Furtuna otomană se îndreaptă acumă împotriva cetății Șoimoș, situată pe celălalt mal al Mureșului. Dar Falkensteinul rezistă, este protejat de răul insurmontabil și invincibil, astfel încât Isabella Zapolya poate părăsi cetatea în ultimul moment și se refugiază cu curtea sa la familia ei, în curtea regală a Poloniei.

Epilog

Isabella Zapolya, care s-a luptat toată viața pentru a-i asigura fiului ei tronul ungar, a reușit în cele din urmă. După negocieri cu Franța, cu otomanii și nobilimea maghiară, ea s-a întors în Transilvania în 1556 cu Johann Sigismund, care a fost ales acolo rege al Ungariei. Ca vasal turcesc, noul conducător al Ungariei și-a cumpărat autonomia plătiind tribut otomanilor.

Regele Ferdinand I, care între timp devenise chiar împărat, a renunțat la Transilvania în 1562.

Mehmed Pașa a cucerit foarte multe cetăți și regiuni pentru sultanul său Suleyman. Cetatea Timișoarei, pe care comandantul imperial Stefan Lossonczy o apăruse până la capăt, a capitulat cu întreg Banatul în 1552.

Mehmet își făurește o carieră fără precedent în slujba otomanilor și ajunge la cele mai înalte funcții și onoruri la „înaltă poartă”. Dar toate acestea nu-l protejează de o moarte violentă, fiind ucis de un derviş în 1579.

Cetatea Șoimoș/Falkenstein este în cele din urmă cucerită de turci și, la fel ca întregul Banat cu capitala sa Timișoara, rămâne sub stăpânirea semilunii pentru aproximativ 150 de ani, când, în sfârșit, un alt împărat habsburgic și generalul lui genial, Eugeniu de Savoia, reușesc să-i învingă pe turci. Dar aceasta este o altă poveste...

Astrid ZIEGLER
Lektorat: Oana GORBĂNESCU